

109.

І. Я. Луцик

На старости літ

образ з життя народа в 1. дії.

Ціна 35 цнт.

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГАРНІ
ім. Тараса Шевченка.

168 East 4th Street,

New York, N. Y.

І. Я. ЛУЦИК.

НА СТАРОСТИ ЛІТ

ОБРАЗ З ЖИТЯ НАРОДА В 1. ДІІ.

diasporiana.org.ua

Накладом Української Книгарні ім. Т. Шевченка.

— О С О Б И : —

СЕМЕН, старий господар.
ПЕТРО, старшій його син.
ОЛЕКСА, молодшій його син.
ГАПКА, жінка Петра.
ІВАСЬ, син Петра і Гапки, літ 8.
ДАНИЛО } сусіди Петра.
ВАСИЛЬ }

— Діє ся в хаті Семена. —

Я В А І.

(Семен убраний дуже бідно, сидить на лаві і струже з гонтя скрипочку. Коло печи сидить Івась.

Хата дуже богацька).

Івась. А вам дідуню не твердо спати на самій лаві, що?

Семен. Ні, дитинко. Старі кости привикнуть до всего, і до твердої лави. В домовині чей також мягко не буде.

Івась. А тато били колись маму за того, що їм зле подушки послала. Дідуню, Олекса казав мені, що перше, як жили еще бабуня, то ви спали на постели, а тепер на лаві спите.

Семен. Все то одно моя дитинко, все одно.

Івась. Прецінь у стрийка Олекси стара бабуня спять на печи і подушку мають, ікожухом прикриті, а мамуня жалують вам подущини.

Семен. Не говори так, не говори Івасю. Мама не робить того зі злого серця, а знає, що старому нічо по подушці.

Івась. Коли мама таки не дбають за дідуня. От вчера татунєви дали ковбасу, а на вечеру кашу молочну, а дідусь тільки хлібця вкусили.

Семен. Где там старому до ковбаси, дитинко. На старости літ покутувай за гріхи, тіло умертвляти, а не догоджувати йому. Коби я хотів, то не жалували би чей-же.

Івась. Дідуню, чи то правда, що перше то ви були господарем тут, хата і поле все то було ваше.

Семен. Так дитино, але оно річ звичайна, я старий, не до роботи вже мені, тато твій молодий. І мені колись мій тато передав grunt і хату і спокійно доживав віку свого.

Івась. То і мені колись тато мусять передати grunt, і хату, тогди я буду спати на постелі, а тато на лаві, як ви тепер.

Семен. Не годить ся Івасю таке робити. „Чти отця і матір твою, щобись довго жив і щоби добре вело ся тобі на світі”. Бог карає дітий, що не шанують отця і матери, а карає тяжко. Тато старий, або мамуня, то так, якби благословеніє Боже в хаті було.

Івась. Ой то колись Господь Бог буде карати татуня і мамуню за то, що вас не шанують.

Семен. Ні, ні, дитинко, не тобі судити діла родичей. Я старий не маю жалю до них, мені кривди нема тут ніякої. Коби Бог дав тільки спокійної смерти, та простив гріхи житя цілого. Іди дитинко, поглянь до городу, щоби шкоди не було якої. Іди дитинко, а най благословить тебе Матінька Пречиста.

(Івась відходить).

Я В А П.

Семен сам.

Господи Боже! за що покарав Ти мене, за що перед дитиною малою встидати ся мушу свого нещастя. Колись був я господарем, ховав, плекав діти, виховав, не жалувал би і власної крови, а нині мов прошак, на власній землиці голодом примираю. Сором людям сказати, а

колишній господар на ціле село, нині на старости літ боюсь словом озватись в тій хаті. (Задумав ся). Сьвятий Отче Николаю, о одно тебе молю, возьми грішну душу мою, та проси Господа о спасеніє для неї. Не жити мені, а коби чим скорше в могилу лягти, та не дивити ся на се прокляте, що нависло понад тою хатою. Власний син зневажає отця, невістка жалує кусня хліба... Покарав мене Бог, тяжко покарав, га, сьвята Його воля.

Я В А Ш.

Входить Гапка, Семен, Івась.

Гапка. А ви тату чого дармо сидите, га? От взяли би ся за яку роботу, тоді дармий хліб їсти, минули часи тоті.

Семен. Цит, цит, роботи не було ніякої під рукою, дай що небудь, а робити стану.

Івась. Мамо, та где дідусеви вже робити, они старенкі, найби припочили, як старі бабуня у дядька.

Гапка. Тихо, ти навіджений! До роботи старий, а до миски то старість іде гдєсь в кут! А тут не проливає ся майно.

Семен. Не нарікай, Гапко, от коби сил, то я вийшов би в поле і где треба, але Бог сьвідок, що сил нема. Та опроче, чиж рук вам брак до роботи, коби Петро хотів тільки, та не волочив ся по корчмах...

Гапка. Ей, волочить ся, волочить, а вам що до того? Або він собі не господар, чи що? Можуть другі, то і йому вільно, за ваше ся не волочить, а за своє добро.

Івась. Мамуню, прецінь то все майно дідуня було.

Гапка. Було не було, а ти мовчи! Було а не єсть і

кінець. А ви, тату, красно дитину навчаєте, встидалибись те ся.

Семен. Гапко, бій ся Бога, що ти кажеш, а чогож я злого навчаю його, хиба молитви сьвятої? (Івась вибігає).

Гапка. Ей знаю я, що кажу! Вам сидіти за пецом, і забути на се, що колись було. Як ви були господарем, то ви були, а тепер пропало ваше. Дякуйте Богу, що маєте кут над собою тай ложку страви...

Я В А ІV.

Ті самі, входить Олекса.

Олекса. Слава Ісусу Христу! Як ся маєте. (питає ся) здорові, що? А ти Гапко?

Семен. Здоров сину, дякую, щось звідав ся. Що там старому і потреба, аби му добре було!

Олекса. (Сідає). А у вас, Гапко, все гаразд? як?

Гапка. Зачинає бути заразд! Клопоту повна голова. Петро і не дбає о нічо, тато все кажуть, що слабі, на наймита спустити ся трудно, біда і тільки.

Семен. Загнянув би я всюда, та що, ноги не служать.

Олекса. Певно, такий вік, вже їм не до роботи.

Гапка. Е, що там ноги, не каміні, коли губа може їсти, то ноги мажуть носити.

Олекса. Гапко, не гніви Бога, дай спокій. Шануй батька! Они трудились ціле жите, для нас дбали, ми прийшли на гоове, анї ти, анї твій чоловік не знає, що то мучити ся, так, як они ся мучили.

Гапка. Е, що ти мені таке і верзеш! Пильнуй свого. Диви, прийшов тумана пускати. Як такий мудрий, то бери собі тата, та годуй в себе, для нас не велика втрата.

Семен. Тихо Гапко, тихо, не нарікай, не довго вже віку мого. А я так рад спочити тут, где родив ся, где діти мої ховали ся і плекали, так рад я тут жити до послідно-со мого дня і тут померти.

Гапка. Що там під ніч смерть споминати, прийде сама она.

Олекса. А ти Гапко шануй тата, бо кажу тобі, що колись розправимось за те.

Гапка. Овва, бою ся тебе дуже! Не зяпай мені в хаті, чуеш не твоє діло, свого носа пильнуй. І так твоя накричала на ціле село, що я піячка! А яка я тобі піячка, ну кажи яка!

Олекса. Та чогось чіпила ся жінко пек, осина!

Гапка. Бо, я не піячка. Я господиня! Я свого мужа жінка, слюбна жінка і слюбна господиня. Мені вільно, все вільно, а тобі все зась! Чуеш зась. Пильнуй свого ладу. А ви тату сидіть тихо не рипайте ся. (З заїлости). Видиш мудрогеликів! Гей піду я, скажу Петрови, що мене тут не шанують, зневажають, гей піду. (Прохогом вибігає з хати — за сценою). Івасю, Івасю, іди до хати, а щоби тя нещасте, а щобись, та щобись...

Я В А V.

Семен і Олекса.

Олекса. Слухати страшно. Тату, тату, кілька разів просив я вас: переходіть до мене жити. Тут гнів божій висить над тою хатою.

Семен. Послухай сину — послухай старечого слова. Правда, що пекло чинить ся в тій хаті. Молитви вечером ні в ранці ніхто не змовить, в неділю, в сьвято, коли лю-

доньки ідуть в церков, тут сидять всі. Занадились якісь лихі приятелі. Петро частійше заходить до корчми, а хоч не стратить багато, то в карти все щось програє. А карти зубивають душу в чоловіці. Здаєсь дїявол сьміє ся за ними. Проклони і сварки от се хлїб насущний в тій хаті. А все таки синку не пійду я з відси. Єсли терплю я тое пекло, то сину, я грішний чоловік, і за гріхи мої приймаю тоту кару. Може за гріхи тоті мої карає Бог дїтий моїх, бо хто сказати зможе, хто винен, чи діти, чи родичи їх! А за тоту невинну дитину, за Івася, хто подбає, хто научить го доброго, коли мене не стане? Ні синку, зле мені, але все, все тут остану, хиба, що... (дрожащим солосом) що виженуть мене з відси, як вже ся і син і невістка відгрожують.

Олекса. А я тату, зробив би инакше. Ви записали на Петра хату і грунт, але там в письмі стоїть написано, що має вас шанувати, инакше можна все відібрати.

Семен. Ні сину, не зроблю я того. Нехай ся сьвіт не дізнає, чоґо прїйшло ся мені дожити на старости літ. І чи зробив бу я добре? Ніколи! Розлютив бим тільки невістку і більше проклону, більше образи божої булоби. Нехай вже сам я знесу хрест тяжкий, а що буде по моїй смерти, га! Божа в тім сила і воля.

Я В А VI.

Ті сами і Івась.

Івась. Аво дядько Олекса! А я збіґав до сусідів і вернув ся, щоби мама не били. (Сідає коло ніг Семена). Дїдусю! Скажіть, як ви були малі, чи так само хлопці возили ся саночками, що?

Семен. І возили ся і не возили ся. Тяжко тогді була хлопська доля. Бувало додня, ще на зорях не заріло ся. Іде отоман по селі і кличе на паньщину! А в людях вже дух завмирає. Ой бо плили, плили людські сльози на то-ту земельку, піт ляв ся з чола і плечей а кров трискала з за пальців, а буки сипались на плече робучого люду.— Маленькою дитиною, відземком ішов я вже за погонича, а нераз сорочка прилипла кровію до побитого плеча. Не пани а посіпаки душегуби драгували бідний люд. А як дав цісар волю, як єї звістили під церквою сьвятою, то люди ниць припали до сьвятої землі і омлівали від нови-ни тої, не знали як дякувати за се. — Прийшла воленька сьвята, добрий цісар як пташечку пустив єї на сьвіт сей; але не потрафили людоньки єї шанувати. Не було про-сьвітн, не було кому навчити темного люду. Зачало ся друге тяжше нещасте п'янство. Пили людоньки, пили, — ішла земелька із рук, а торби множились. І от знов прій-шла ласка Гожа, пійшли місії з крестом в руках ішли слуги Божі і голосили слово Боже. Народ каяв ся, бив ся в груди і шлюбував від отруї тої, двигли ся крести, а на них золоті написи: „Крест побідив поганьство, Крест побідить п'янство. А потім ясьнійше чох і глянуло сон-це в наше віконце, то все таки зачало ся друге жите.

Івась. Дідусю, а чому і тепер всі так дуже нарікають на біду.

Олекса. Видиш Івасю, як Господь Бог має благосло-вити людей, коли тільки гріха єсть на сьвітї, п'янство, лайка, проклони? За одного лихого карає Бог десяти до-брих.

Івась. То так Бог карає сьвіт за мого татуня і ма-муню, що они не шанують дідуся і сварки заводять в хаті...

Семне. Тихо Івасю, гріх таке говорити. Памятай, чти отця і матір, а не суди їх блудів.

Івась. А я все ся молю за них і за дідуса ся молю, за всіх.

Семен. Молись дитинко, молись, бо молитва росою благословенія спадає на той сьвіт; от коби люди молили ся, то і труд щоденний прийшов би ім лекше і журба всяка перенесла би ся.

(За сценою чути голос сигнатурки. Івась клякає. Семена підводить Олекса, всі ся молять).

Семен. (Пів голосом). І не веди нас во іскушеніє, но ізбавляй нас от лукавого — аміні.

(За сценою чути голос Петра): „А щоби поздохали, вороги лукаві, щоби сьвіта не бачили, щоби їх покрутило.

Все за сценою голос Гапки). „Певно показали ся на-віджені, мелять язиком. Гей Івасю, відчиняй, гей.

Івась. Дідусю, я ся бою чогось. (Тулить ся до Сенена)

Петро. Оглух, чи що, відчиняй!

Семен. Не бій ся, чого се ти?

Олекса. Іде і від чиняє).

Я В А VII.

Ті самі, входять Петро, Гапка, Данило, Василь.

Петро. (До Івася). А ти пущьвірку собачій, як я кличу, чому не слухаєш?

Гапка. Ладно, ви тато навчаєте його, тата, мами не слухати.

Олекса. Та хто там дитину на зле учить!

Василь. Мале, дурне, нема що і балакати.

Петро. А ти мені братику солоденькій, не пхай носа не до свого діла! Розумієш, свого пантруй!

Гапка. Певно, прийде, та скаче в очи як оса. Вже і зімною почав сварку, тепер до господаря зяву відчиняє.

Семен. Тихо, завтра сьвята неділя, гріх сворню заводити.

Данило. Ліпше закурім люльки, побалакаймо і так діла ніякого, сьвято заходить.

Петро. Ми собі для забавки заграємо в карти, а ти бабо звари молочної каші.

(Сідають: Петро, Василь, Данило при скрині, Василь добуває карти і зачинає мішати їх).

Семен. Люди, схамеліть ся з тою забавкою. Не для нас оно, коби єї ми були і не зазнали, чортівської тої карти.

Василь. А панам можна? що, хлоп гіршій пана? Можна панам і жидам, можна і нам!

Данило. Певно, що можна, села не програєм прецінь.

Петро. Е, що там балакати, ви тато старі, сьвіта не бачили, в війську не бували. Пильнуйте отченаша, а ти Василю завдавай.

Гапка. Наймита нема і нема, трястя йому...

Семен. Жінко, бій ся Бога, не гріши протів неділі...

Гапка. Дивіть но ся! Що ви тату спокою не даєте мені! Чи то я дитина, чи що. Навчати стали, було своїх навчаати; вже минули ся тоті, що мене навчали. Ліпше води принесіть, та щипок, будете кашу їли.

Івась. Мамо, я піду за водою...

Гапка. Певно, на студь, певно, вже нема кому хиба, дивись на него.

Петро. А тихо там баб'яче покрачило, чого дреш ся як жидівська коза.

Василь. Моя лева, я тромфом вдарив.

Петро. Бреши здоров, моя дама, моє все.

Василь. Та що ти осліп, га.

Данило. Ану чіє на верху? Ви оба дурні, моя лева, а видите?

Семен. (Надягає кожушину).

Олекса. Гдеж ви тату пійдете?

Семен. Принесу води, а потім перейду може до тебе на часок.

Гапка. Певно гостити ся по хатах, а в хаті где що поладити нема кому. Ти Олекса, мудрий, сидиш дурно, скоч за тата по воду, напеш ся і сам.

Олекса. Гапко, твій чоловік в карти грає, ти здорова і молода, дитини молодой жалуеш, а старенького тата не жалуеш? Сором тобі.

Гапка. Дурень ти з твоїм татом і соромом. Гей Петре, що ти таке? Не чуеш, га? що то, неволя твоя жінці, чи що? Напосіли ся на мене... а бодай тя!

Петро. Не реви, сказала ся, чи що. Василю, а бігме, що ти циганиш.

Василь. Я, що?

Данило. А ти сьмієш, я тобі.

Петро. Овва. Циганиш злодюго. Не бій ся! Знаю я. Таки зараз клади мені цілу шустку, щось вкрав у мене.

Василь. Як, ти до мене, ти...

Данило. Або не можна до тебе. Який пан тут.

Петро. (Опісля Василь і Данило поривають ся до себе): Я тебе, ти собачій сину, а тобі голову на трое, я тебе пошматую.

Василь. Ей, не пробуй, бо кости не цілі? чуеш...

Гапка. (До Василя з кулаком). Що, ти до мого чоловіка, ти заволоко, кримінальнику, я тобі очи вирву, на, на, маеш! (Намагає ся його вдарити, Василь відтручує єю).

Данило. А бий вражого сина, гей до нього!...

Петро. Що, ти до моєї жінки. (Кричить). Гей тримайте мене, бо го забю, (кидає йому карти в очи, хватає за коромесло, підносить в гору, Семен його хватає в пів, Олекса видирає коромесло, Петро вириває ся, Василь з якимсь проклоном утікає з хати).

Я В А VIII.

Ті самі без Василя, все дуже живо іде.

Петро. (До Семена). І ви до мене, а вам чого?

Семен. Бодай тоті карти були не побачили мого порога. Пекло зробилисьте з чесної моєї хати.

Гапка. Що? а ти старий где маеш хату, на місяци?— Дивись, розбійник мало мене не забив, а старий пес ще і боронить його.

Петро. Гей, мені спокій тут! Досить ви ся напанували тату, тепер, або тихо сидіть, або...

Олекса. Або що, прогониш може батька з хати?

Петро. Мовчи дурню! Як вам тату не рехт, то забірайте ся і на край сьвіта.

Івась. (Зі страхом криє ся в куток).

Гапка. Зараз най старий виносить ся, досить мені його в хаті, досить, люди ратунку, Петре, гони їх з хати, а ні, то я умру, ой під серцем тисне мене, ой...

Петро. (Грізно). Тихо бабо! а ви тату мені щоб ані дуду, я тут газда, я пан...

Семен. Петре, я зробив тебе газдою, але я маю право відібрати все, що дав тобі. Я ховав, плакав тебе, а ти гірш звіря лютого випираєш ся власного батька, з хати гониш. І щоб було, колиб я відобрав все від тебе, га? Пекло вчинив ти з тої хати, гріхи в неї завів, лайки, бійки і прокляти! Памятай, що Бог тяжко за те карати стане, памятай на то.

Петро. (Від злоти ледво живий, зразу тихо). То ви мені грозите, мені? До права зі мною, ви добрий тато, ви? (Грізно). Вон мені старий неробо, вон з хати, а то псами витровлю, вон під церков, правуй ся зі мною до суду, до віку.

Семен. Тепер іду! Кидаю тую хату, а ти уважай, щоби Бог не покарав тебе! Виведи мене Олексю! (Хоче натягнути кожушину, стару, Гапка підбігає і видирає).

Гапка. Певно, а за товаром що пастух вбере? ідїть, най другій синок дасть кожух, хоч і новий!

Олексю. (До Петра, котрий сидить при столі і мовчки дише, видно однак що боре ся зі собою). Петре, вели дати батькови бодай чим огорнутись, сніг йде, я відішлю тобі.

Петро. Івасю, подай там стару плахту, ну, рухай ся!

Івась. (Виходить, цілує Семена в обі руки, витягає з кута плахту, складає в двое і кладе по середині хати). — Тату, дайте мені ножа!

Петро. (Дивить ся на нього. Гапка собі).

Петро. На що тобі, плахту давай, чуеш.

Івась. Я тату мушу перерізати плахту на двое; одну половину дам дідуневі, а другу сховаю. Як колись буду

вас гнати з хати, так, як ви дідуня гоните, то буде вже плахта для вас готова!...

(Хвиля павзи).

Петро. (Зриває ся). Господи! Сьвіте мій! Тату простіть, простіть мені! (Падає Семенови до ніг). Забув я на Бога, на заповідь Його, дитина учить мене розуму. — (Плаче).

Семен. (Підносить його). Цить дитино, цить!

Петро. (Бере Гапку, котра голосно заводить за руку). До ніг, цілуй ноги негіднице, ноги татови, що не умієш його пошанувати, до ніг кажу!

Семен. Не треба того, я ся не гніваю, я все прощаю, коби гріху не було, ні образи божой!

Петро. (Хватає карти в руки і кидає від ноги, стає перед образом). Богом сьвятим і Пречистою Його Матерію клену ся, що більше нога моя не стане в юршмі на п'ятику, що горівки не возьму до рота, і карт до рук. (До Данила, що сидів до послідного на лаві). А ти товаришу, і всі тобі подібні, з очий мені! Через вас погубив я душу власну, став під проклоном родного тата. (Цілує Семент в руки, Данило нишком іде з хати). Простіть татунцю солодкій, від нині вам перша честь в тій хаті і пошановок буде.

Гапка. (Цілує Семена в руки). Не гнівайтесь тату, — простіть, щоби і Бог простив нам.

Івась. (Коло Семена). Дідуню, не гнівайтесь вже на тата і маму, зате, що они забули заповідь Божу: „**чти отця і матір!**”

Семен. Діти не гніваюсь я, а прощу Бога, щоби благословив нам на всякім ділі і кроці. Ти сину, берись до

труда, карти покинь, сором тобі валятись по жидівських коморах, ти невістко не клени, не лай ся, не гірши дітий в хаті, а всі молім ся Богу, щоби його ласка була між нами і памятаймо на Його слова: „Чти Отця і матір твою, абись довго прожив на сьвіті і щоби добре ся тобі діяло”.

———— К І Н Е Ц Ь. ————

ТЕАТРАЛЬНІ ТВОРИ

Американський шляхтич образець в 3 діях	30	"
Блудний син, образ в 4 діях	25	"
Беаталонна, драма в 5. діях,	35	"
Бондарівна, драма в 4 діях, в 5 відслонах	20	"
Бурдака, драма в 5 діях,	35	"
Верховинні, драма в 3. діях	30	"
Вихованець, комедія в 3 діях	25	"
В неволі темноти, комедія в 3 діях	25	"
Дай серцю волю, заведе в неволю, драма в 5 діях...	40	"
Душогубка, драма в 4 діях	30	"
Жидівка вихрестка, драма в 5 діях	50	"
За Немань-їду, оперета в 4. діях,	20	"
Запорожський клад, комедійно-опера в 3. діях	30	"
Зоря нового життя, комедія в 4 діях	30	"
Кавраль-Тимко, мелодрама в 5 діях	20	"
Катерина, драма в 4 діях,	30	"
Мазепа, драма в 5 діях	35	"
Манігура, комедія в 1 дії	15	"
На відпуст до Києва, комедія в 3 діях	30	"
Наймичка, драма в 5 діях	35	"
На старості літ, образ з життя народа в 1. дії,	10	"
Наталка Полтавка, комедійно-опера в 2 діях	20	"
На тихі води, на ясні зорі, спец. образок в 4 діях .	25	"
Недолюдки, бувальщина в 3 діях	30	"
Ориця малюнки з міщанського життя в 4 діях	35	"
Панна Штукарка, комедія в 3 діях	30	"
Пікета жидівки, драма в 5. діях,	40	"
Пікета за кривду, драма в 5. діях	35	"
Повернув ся із Сибіру, драма в 5. діях.	35	"
По ревізії, етюд в 1 дії	20	"
Пошились у дурні, ком. оперетка в 3 діях,	35	"
Прометей, драматичний уривок,	15	"
Простак, комедія в 1 дії	20	"
Сватання на вечерицях, жарт в 1. дії,	10	"
Сватанє на Гончарівці, оперета в 3. діях.	35	"
Соколик, комедія в 4 діях	35	"
Страйк сценічний образ в 3 діях	20	"
Свідки, комедія в 1. дії	15	"
Герновий вінок, або жертви царизму драма в 4 діях.	50	"
Украдене щастє, драма в 5 діях	25	"
Хмара, драма в 4 діях	50	"
Царичині черевички, комедія в 5. діях	25	"

Всі замовлення посилайте на адресу:

UKRAINSKA KNYHARNIA
im. T. Shewchenka

168 East 4th Street, New York, N. Y